

Munich Personal RePEc Archive

**About some specialties of the
administrative control and the
administrative penal liability for breaches
of the rules for healthy and safe working
conditions**

Andreeva, Andriyana and Yolova, Galina

University of Economics – Varna

2018

Online at <https://mpa.ub.uni-muenchen.de/92542/>

MPRA Paper No. 92542, posted 08 Mar 2019 18:35 UTC

**ЗА НЯКОИ ОСОБЕНОСТИ НА АДМИНИСТРАТИВНИЯ КОНТРОЛ
И АДМИНИСТРАТИВНОНАКАЗАТЕЛНАТА ОТГОВОРНОСТ
ЗА НАРУШАВАНЕ НА ЗДРАВΟΣЛОВНИТЕ И БЕЗОПАСНИ
УСЛОВИЯ НА ТРУД**

*Доц. д-р Андрияна Андреева, доц. д-р Галина Йолова
Икономически университет - Варна*

**ABOUT SOME SPECIALTIES OF THE ADMINISTRATIVE CONTROL
AND THE ADMINISTRATIVE PENAL LIABILITY FOR BREACHES OF
THE RULES FOR HEALTHY AND SAFE WORKING CONDITIONS**

*Assoc. Prof. Andriyana Andreeva PhD, Assoc. Prof. Galina Yolova PhD
University of Economics - Varna*

Резюме

В настоящият доклад се изследват видовете административен контрол и съответстващата административнонаказателна отговорност за нарушаване на безопасните и здравословни условия на труд, заложен в съвременното българско законодателство. Акцент е актуалната нормативна регламентация, като комплексна гаранция за сигурността на работниците и служителите при престигане на труда им в безопасни и здравословни условия. На база на извършеният анализ се правят изводи и обобщения.

Ключови думи: административен контрол; контролни органи; безопасни и здравословни условия на труд; състави на административни нарушения; административнонаказателна отговорност.

Abstract

The present paper examines the types of administrative control and the respective administrative penal liability for breaches of the rules for healthy and safe working conditions, regulated in the contemporary Bulgarian legislation. Accent is put on the actual normative regulation as a complex guarantee for safety of the workers and employees during work in healthy and safe conditions. On basis of the analysis the authors make conclusions and summaries.

Key words: administrative control; control bodies; healthy and safe

working conditions; constitution of administrative violations; administrative penal liability.

Въведение

Съставляващи решаваща част от комплексът мерки от състоянието на съвременната работна среда, здравословните и безопасни условия на труд са с традиционно завишени норми на регламентация, закрила и административен контрол. Установяването им на ниво общ и специализирани актове, на същите съответства разгъната система от контролни въздействия, специализирани органи, процедури и санкции за неизпълнение. Трябва да си припомним, че България е първата от източноевропейските страни, приела нов Закон за безопасност и здраве при работа (Обн., ДВ, бр. 124 от 23.12.1997 г., изм. бр. 97 от 5.12.2017 г.), поставил началото на развитието на съвременното национално законодателство в областта на безопасността и здравето при работа (Средкова, Гевренова, & Янев, 2003). Днес Република България е със законодателство съответстващо в голяма степен на правото на Европейската общност и транспониращо принципите на МОТ (Хансен, 2001), като обаче все още е предизвикателство и проблем адекватното му и ефективното прилагане (Апостолов, 2003).

В този смисъл **и целта на настоящия доклад** се залага на две основни нива, а именно:

- От една страна да установи характера и спецификите и видовете административен контрола за спазване на здравословните и безопасни условия на труд с оглед нивата на неговото законово изграждане и съответната му система от органи;
- От друга се да се изследват и систематизират предвидените административни мерки за превенция и санкциониране на свързаните с правилата нарушения – на ниво принудителни административни мерки и санкции при неизпълнение.

В своята същност контрола и административнонаказателната

отговорност за нарушаване на общото трудово законодателство са били обект на изследване от страна на авторите (Андреева & Йолова, 2008) (Андреева & Йолова, Наказателноправна защита на трудовете и осигурителни правоотношения, 2008) (Андреева & Йолова, Нормативни промени в контрола за спазване на трудовото и осигурително законодателств, 2009) (Андреева & Йолова, Юридическа отговорност и контрол за спазване на трудовото и осигурително законодателство, 2011) (Димитрова, 2005) (Димитрова, Правен статут на областния управител, 2009). Анализирането им в рамките на настоящото изследване позволява очертаване на основни специфики на законовата уредба, но също и типични несъвършенства или оскъдност на нормите, и е в частност насочено към конкретни предложения за доразвитие на уредбата, както и конкретика и допълване на административните състави. В българската трудовоправна доктрина изследването на отделни аспекти от проблематиката е обусловило развитието, както на ниво контрол така и на отговорност (Ламбринов, 2002) (Средкова, Гевренова, & Янев, Здравословни и безопасни условия на труд, 2003) с оглед спецификите на здравословните и безопасни условия на труд.

Обект на изследване е нормативната регламентация на административния контрол и административнонаказателната отговорност за нарушаване на здравословните и безопасни условия на труд в действащото законодателство. За реализиране на посочената цел авторите извеждат **няколко задачи:**

➤ Да се изследва административния контрол за спазване на законодателството регламентиращо безопасните и здравословни условия на труд, като на база анализа на актуалната нормативна уредба се изведе класификация, набележат се основните тенденции, проблеми и перспективи;

➤ Да се анализират съставите на административни нарушения и да се предложат съвременни механизми за въздействие с оглед хармонизиране на българските условия на труд с тези в рамките на европейската общност.

➤ Да се изведат дискуссионни моменти, изводи и препоръки де леге ференда за усъвършенстване на законодателството в областта на безопасните и здравословни условия на труд.

Методологичната основа на изследването е свързана с използването на разнообразни методи като: сравнително-правен, формално-юридически и общо научни методи на познание – индукция, дедукция, анализ и синтез.

1.Административен контрол на здравословните и безопасни условия на труд- правомощия, нива, взаимовръзки.

Контрола за спазване на трудовото законодателство в аспекта на безопасни и здравословни условия на труд е дейност, както със значимост за конкретните лица страни по трудовите правоотношения, така и със социална насоченост. Тази кумулативност на защитаваните интереси изисква и предполага наличието на комплексен механизъм за осъществяване на контрол на различни нива и предоставяне на функции на органи от различни структури. В продължение на тристепенната скала на установяване на правата и задълженията на страните в трудовото право може да бъде изведена и систематиката в специализирания контрол по спазване на законодателството по безопасни и здравословни условия на труд.

На национално ниво база за изграждане на структурата се явяват нормите на ЗЗБУТ, Глава седма - Контрол и административно-наказателна отговорност. В продължение и конкретизация на тези норми регламентация се установява и на ниво недържавни източници посредством вътрешните актове на работодателя и КТД.

В наднационален план и на Европейско ниво източник на контролни норми се явява Директива на съвета от 12 юни 1989 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място (89/391/ЕИО).

Структурата на специализирания административен контрол е

пирамидално изградена, като с оглед на субекта осъществяващ контрола и реда за оправомощаването му можем да разделим на **две основни групи:**

- Държавен и
- Недържавен

На основание чл. 54 от ЗЗБУТ цялостният контрол за спазване на трудовото законодателство във всички отрасли и дейности по здраве и безопасност при работа упражнява Министерството на труда и социалната политика. Като орган със специална компетентност министърът на труда и социалната политика разработва, координира и провежда държавната политика в областта на осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд (чл. 36 от ЗЗБУТ), като в тази насока правомощията му са детайлизирани на законово ниво.¹

Специализираната контролна дейност по изпълнението на закона, както и на други нормативни актове на основание чл.54, ал.2 от ЗЗБУТ се извършва от Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда“ чрез нейните структури (ИА ГИТ).

В съответствие с държавната политика и специализацията на Изпълнителната агенция „Главна инспекция по труда“ контролът осъществяван от нея може да бъде характеризирани, като:

➤ **Цялостен** с оглед на обхвата си, а именно разпростиращ се върху цялото национално законодателство в областта на безопасните и здравословни условия на труда. В тази характеристика се кумулират както различните по характера си правомощия на инспекцията, така и многообразието и многочислеността на актовете спрямо които е прилаган контролният механизъм.

➤ **Външен** с оглед на субекта, който го осъществява и предвид

¹ Чл.36, ал.1, т. 3 ЗЗБУТ осъществява интегриран контрол чрез Изпълнителната агенция "Главна инспекция по труда" по спазване на законодателството и по изпълнение на задълженията за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд във всички отрасли и дейности, независимо от формата на собственост.

проверяваният. Тази характеристика е значима от гл. точка на принципа на субординация, както и предвид реда за оспорване на актовете издадени по повод на контрола.

➤ **Всеобхватен** предвид прилагането му във всички отрасли, дейности и производства с изискването да се полага труд по трудови правоотношения. В този смисъл не се явява ограничително условия за обхвата формата на собственост.

➤ **Превантивен** от гл. точка на времето на провеждане със заложена идея за предхождане на негативните събития.

При реализиране на контролните си функции служителите на ИА ГИТ имат право да налагат определени принудителни административни мерки и административни наказания. С оглед на адекватност на контрола с непрекъснатите промени в трудовите правоотношения и свързаните с това изменения и рискове свързани с безопасност при работа е наложително да продължат процесите свързани с качество на контролната дейност, а именно:

➤ Административна обезпеченост на инспекцията с лица преминали нужното обучение и с необходимата квалификация

➤ Използването на съвременни информационни технологии в ежедневната работа

➤ Комплексна работа на различните нива в структурата, както и взаимодействие с организациите на работодателите и на синдикатите

Вторият вид е **вътрешноведомствен контрол**. Този контрол се характеризира с принадлежност на субекта осъществяващ го към структурите на работодателя или осъществяван по реда на социалното сътрудничество. Съгласно ЗЗБУТ работодателите са длъжни да осигурят условия, гарантиращи здравето и безопасността при работа, и носят отговорност за изпълнението на това задължение (Стоянов, 2003) (Колева, 2018, стр. 50). В същото време е възможно възлагането на тези задължения на други компетентни служители или трети лица (Иванович, 2003). Възлагането на задълженията се извършва в писмена форма. Възможностите за такъв контрол в ба-

зисните си аспекти се свеждат до определяне на:

➤ длъжностно лице, на което да се възложи организирането и изпълнението на дейността, свързана със защитата и профилактиката на рисковете.

➤ упражняване на контролни функции от лица с управленски правомощия по отношение на които отделни функции по контрол за здравословни и безопасни условия на труд допълват управленската им компетентност.

С оглед ефективност на вътрешният контрол и реалното му значение за превенция и предотвратяване на нарушения на нормите е необходимо във вътрешните си актове работодателя да регламентира ясно формите на контрол и начините за взаимодействие между отделните длъжностни лица, да се предвидят механизми за регулиране на процесите в съответствие със спецификата на трудовата дейност в конкретното предприятие и не на последно място да се предвиди ред за информиране на персонала за резултатите от контрола.

В обобщение могат да се направят няколко извода по отношение на административния контрол по спазване изискванията на трудовото законодателство:

➤ Вменяване на задължение на държавата предвид гаранционните и функции по спазване на трудовото законодателство и в конкретика по осигуряване на безопасни и здравословни условия на труд да създаде контролна администрация;

➤ Задължение за страните по трудовото правоотношение за спазване на специализираното законодателство в областта. В тежест на работодателя и предвид водещата му роля за организацията на трудовия процес е изискването той да осигури ефективен вътрешен контрол за извършване на работа в съответствие, както на всички норми за безопасни и здравословни условия на труд, така и на стимулиране на работниците и служителите за тяхното спазване.

➤ Възможност за активна роля на работниците в процеса на контрол посредством сигнални функции на синдикалните организа-

ции при нарушения на нормите.

С оглед идеята за цялостно обезпечаване на контрола от страна на органите в системата на административния контрол могат да бъдат отправени и **препоръки към подобряване на контролните функции на различни нива и взаимодействието между органите на отделните видове контрол:**

➤ Усъвършенстване на държавната система за контрол и най-вече обезпечаване на взаимодействието ѝ с вътрешните структури на работодателя.

➤ Обезпечаване на добро ниво на познаване на съвременното законодателство, като в тази насока следва да се повиши грамотността на страните в трудовото правоотношение поради комплексната им роля за постигане на ефективност в безопасността при труд.

➤ Обмен на информация, диалог и балансираното участие в областта на безопасните и здравословни условия на труд между работодателите и работниците и/или техните представители чрез подходящи процедури и инструменти в съответствие с националното законодателство.

2.Административнонаказателна отговорност за нарушаване на здравословните и безопасни условия на труд - проблематика и съвременни решения.

Административнонаказателната отговорност разгледана в систематика по развитие на конкретни нарушения на установените изисквания се дефинира на **нивата принудителни административни мерки и реализиране на административни санкции**. От една страна като реализиране на конкретна диспозиция без стигматизирането в рамките на конкретна санкция и предвид обективност на деянието като факт и безвиновност поведението на субекта се въвеждат **принудителни административни мерки** на нивата общ и специален закон. Систематично същите могат да бъдат разделени на две основни нива. На първо ниво са тези, прилагани от специали-

зирани органи върху легитимирани субекти – в частност и предвид текста на чл.54а, ал.3, т.3 ЗЗБУТ и прилагани по обща бланка от органите на държавния здравен контрол върху дейността на службите по трудова медицина на ниво задължителни предписания за отстраняване на констатирани нарушения.

На второ ниво осъществявани по обща бланка от контролни органи по инспектиране на труда и въведени в чл.404 КТ. Същевременно предвид същността и характера им на административна принуда същите могат да се класифицират главно на ниво превантивни и преустановителни, и са както следва:

➤ Задължителни предписания по ЗЗБУТ с адресати службите по трудова дисциплина, респ. на работодателите, предприятията ползватели, органите по назначаването и длъжностните лица за отстраняване на нарушенията на трудовото законодателство, на законодателството, свързано с държавната служба, за отстраняване на недостатъците по осигуряването на здравословни и безопасни условия на труда, предписания за въвеждане на специален режим за безопасна работа при сериозна и непосредствена опасност за живота и здравето на работещите, както и отстраняване от работа работници и служители, които не са запознати с правилата за здравословни и безопасни условия на труда или не притежават необходимата правоспособност,

➤ Спиране въвеждането в експлоатация на сгради, машини и съоръжения, производства и обекти, ако не са спазени правилата за здравословни и безопасни условия на труда и социално-битовото обслужване, съответно спиране дейността на предприятия, производства и обекти, включително строежа и реконструкцията им, както и машини, съоръжения и работни места, когато нарушенията на правилата за здравословни и безопасни условия на труда застрашават живота и здравето на хората,

Видно е, че системата от мерки е оскъдна и то главно предвид отсъствието ѝ като разгънат механизъм по превенция и санкция в специализираният акт и цялостното ѝ на практика препращане към

общия закон. Така, от една страна, се създава възможност за прилагане на мерки от общите контролни органи по инспектиране на труда, в рамките на кодифицирания закон и то в общия параметър на мерките, предвидени и за други нарушения на трудовото законодателство. От друга, компетентност по прилагането им предвид специалния закон се делегира единствено на изключителни органи и то предвид контролна компетентност досежно дейността и действията на особените субекти. Подобно законово координиране и допълване, чрез препратка и взаимообвързване на текстове е в разрез със законовата логика на специалните норми. Считаме за удачно да се въведат **принудителни административни мерки** и в рамките на специалния закон при това с разширена, подобно на КТ инициатива за прилагане и разширен кръг от отговорни субекти - в частност работодатели, работещи, и ангажираните по чл. 14 КТ - юридическите и физическите лица, които самостоятелно наемат работещи, юридическите и физическите лица, които ползват работещи, предоставени им от предприятие, което осигурява временна работа, както и лицата, които за своя сметка работят сами или в съдружие с други.

Системата от санкции при реализирани административни състави от своя страна също е изградена чрез оскъдно формулиране на норми в специалният закон и главно - на ниво препратка към кодифицираният акт. Подобно въвеждане създава икономия на норми, но чрез прекалено широки формулировки и на практика negliжиране спецификите на специалните хипотези и особеностите по приложението му в практиката на работодателя, респ. консумиране на деяние в рамките на осъществяваната дейност. Налице е въвеждане на административнонаказателна отговорност единствено чрез бланката неизпълнение на задължения по спазване, респ. осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд, но чрез специфициране на субектите в различните актове. Така единственият текст с конкретика по санкциониране и административен състав - но с обща бланка - неизпълнение на задълженията по специалния закон е текста на чл. 54б ЗЗБУТ и касае санкциониране на лицата, регистрирали

служба по трудова медицина, и ръководителите на службите по трудова медицина, а предвид и ал. 2 – виновното длъжностно лице. Същевременно в текста на чл. 55 се въвежда общ субект – в частност лицата, които нарушават изискванията или не изпълняват задълженията си по този закон, с препратка по реализиране – съответно по чл. 413, 414, 415, 415в и 416 от КТ и другите специфични за съответната дейност закони и нормативни актове.

В общия акт, КТ общата формулировка се запазва, но специфицира предвид субекта на деянието, съответно – всяко лице, нарушаващо правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труда и съответно работодател, който не изпълни задълженията си за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд.

Единствено различен по характер е изпълнителния състав на чл.415 КТ, въвеждащ като деяние неизпълнение на предписание на контролен орган - въобще, като обща бланка по неизпълнение на трудовото законодателство и в частност – предвид изискванията за безопасни и здравословни условия на труд.

Виновната противоправност, съставляваща съзнателно и според текста на състава противозаконно препятстване изпълнение функциите на контролните субекти, е налице предвид ал. 2 от същия текст специфицирана предвид субектите си – съответно работодател, респ. виновно лице. С оглед характера на наложеното наказание – глоба или имуществена санкция, отговорността може да е чисто административно-наказателен характер, респ. да е безвиновна по същността си.

Недостатъците на системата от състави са сериозни и могат да се изведат на следните плоскости:

- Отсъствие на специализирани **принудителни административни мерки** в ЗЗБУТ и извеждането им на ниво общ кодифициран акт,
- Цялостно отсъствие на систематика по реализиране на санкции в специалния закон и препратката му към хипотезите, предви-

дени в общия нормативен акт,

➤ На подзаконово ниво дори и предвид спецификата на акта по конкретика на функциите също се наблюдава оскъдност на материята, в частност в Наредба № 3 от 25.01.2008 година за условията и реда за осъществяване на дейността на службите по трудова медицина (обн. ДВ, бр. 14 от 2008 г.). е се наблюдава цялостно отсъствие на специални състави, некореспондиращи с разгънатата система от задължения по установяване и осигуряване на ЗБУТ

➤ Като цяло принцип на формулиране на нормите е липса на конкретика при въвеждане изпълнителните форми и въвеждането ѝ в общата рамка на нарушения по трудовите закони въобще

Заключение

В заключение, направеният анализ на действащата актуална нормативна уредба в областта на административния контрол и административнонаказателната отговорност за нарушаване на безопасните и здравословни условия на труд, както и обобщаването на доктриналните позиции и съдебна практика, потвърждават необходимостта от работа на българският законодател по посока реализация на по – тясна връзка между органите осъществяващи административен контрол и последващата дейност на работодателя от една страна, както и необходимостта от разширена, но специализирана/ на ниво ПАМ/ превенция с оглед намаляване нивото на риск и респективно потребността от намесата на административнонаказателната отговорност, като последваща законова гаранция за полагане на труд в безопасни и здравословни условия.

Като основни дискуссионни моменти, изводи и препоръки могат да се посочат належащата потребност от съвременни актуални контролни мерки предвид промяната в условията на труд в технологичното общество, както и включване на обучителни механизми, които да засилват превенцията и в този смисъл преосмисляна на репресията в областта на държавната регулация за сметка на превенция.

В своята цялост и на ниво административен специализиран контрол и съответните му административни механизми за реализиране на отговорност може да се определи висока степен на съответствия на българското законодателство с нормите на общностното право, но потребност от адекватност в приложението му от компетентните органи и страните по трудовото правоотношение.

Използвана литература

1. Андреева, А., & Йолова, Г. (2008). Административно-наказателна отговорност за нарушения на трудовото и осигурително законодателство. Годишник на Икономически университет-Варна (т.80), стр. 206-248.
2. (Andreeva, A., & Yolova, G. (2008). Administrativno-nakazatelna otgovornost za narusheniya na trudovoto i osiguritelno zakonodatelstvo. Godishnik na Ikonomicheski universitet-Varna (t.80), str. 206-248.)
3. Андреева, А., & Йолова, Г. (2008). Наказателноправна защита на трудовите и осигурителни правоотношения. Известия (3), стр. 67-76.
4. (Andreeva, A., & Yolova, G. (2008). Nakazatelnopravna zashtita na trudovite i osiguritelni pravootnosheniya. Izvestiya (3), str. 67-76.)
5. Андреева, А., & Йолова, Г. (2009). Нормативни промени в контрола за спазване на трудовото и осигурително законодателств. Известия (3), стр. 164-173.
6. (Andreeva, A., & Yolova, G. (2009). Normativni promeni v kontrola za spazvane na trudovoto i osiguritelno zakonodatelstv. Izvestiya (3), str. 164-173.)
7. Андреева, А., & Йолова, Г. (2011). Юридическа отговорност и контрол за спазване на трудовото и осигурително законодателство. Варна: Унив. изд. Наука и икономика, Библ. Проф. Цани Калянджиев.
8. (Andreeva, A., & Yolova, G. (2011). Yuridicheska otgovornost i

- kontrol za spazvane na trudovoto i osiguritelno zakonodatelstvo. Varna: Univ. izd. Nauka i ikonomika, Bibl. Prof. Tsani Kalyandzhiev.)
9. Апостолов, В. (2003). Практика по реализиране политиката и въвеждане директивите на Европейския съюз в областта на безопасността и здравето при работа в законодателството на Р. България. Безопасност и здраве при работа (7), 28-37.
 10. (Apostolov, V. (2003). Praktika po realizirane politikata i vavezhthane direktivite na Evropeyskiya sayuz v oblastta na bezopasnostta i zdraveto pri rabota v zakonodatelstvoto na R. Balgariya. Bezopasnost i zdrave pri rabota (7), 28-37.)
 11. Димитрова, Д. (2005). Правни отношения на областния управител с органите на изпълнителната власт и на местното самоуправление. Известия (4), 91-99.
 12. (Dimitrova, D. (2005). Pravni otnosheniya na oblastniya upravitel s organite na izpalnitelnata vlast i na mestното samoupravlenie. Izvestiya (4), 91-99.)
 13. Димитрова, Д. (2009). Правен статут на областния управител. Годишник на ИУ-Варна (т. 80), стр. 285-318.
 14. (Dimitrova, D. (2009). Praven statut na oblastniya upravitel. Godishnik na IU-Varna (t. 80), str. 285-318.)
 15. Иванович, Е. (2003). Време е да започне подготовката за оценяване дейността на службите по трудова медицина. Безопасност и здраве при работа (8) (9) (10), 39-52; 3-16; 49-63.
 16. (Ivanovich, E. (2003). Vreme e da zapochne podgotovkata za otsenyavane deynostta na sluzhbite po trudova meditsina. Bezopasnost i zdrave pri rabota (8) (9) (10), 39-52; 3-16; 49-63.)
 17. Колева, Б. (2018). Възможности за повишаване на ефективността на одиторската проверка на паричните средства към датата на баланса. Диалог (1), 42-54.
 18. (Koleva, B. (2018). Vazmozhnosti za povishavane na effektivnostta na oditorskata proverka na parichnite sredstva kam datata na balansa. Dialog (1), 42-54.)

19. Ламбринов, Д. (2002). Нарушения на трудовото законодателство и произтичащите от тях административни отговорности и санкции. *Безопасност и здраве при работа* (8), 63-66.
20. (Lambrinov, D. (2002). Narusheniya na trudovoto zakonodatelstvo i proiztichashtite ot tyah administrativni otgovornosti i sanktsii. *Bezopasnost i zdrave pri rabota* (8), 63-66.)
21. Средкова, К., Гевренова, Н., & Янев, И. (2003). Здравословни и безопасни условия на труд. *София: ИК „Труд и право“*.
22. (Sredkova, K., Gevrenova, N., & Yanev, I. (2003). Zdravoslovni i bezopasni usloviya na trud. *Sofiya: ИК „Труд и право“*.)
23. Стоянов, Г. (2003). Политика и управление на фирмата в областта на безопасността и здравето при работа. *Ролята на комитетите и групите по условия на труд. Безопасност и здраве при работа* (8), 16-38.
24. (Stoyanov, G. (2003). Politika i upravlenie na firmata v oblastta na bezopasnostta i zdraveto pri rabota. *Rolyata na komitetite i grupite po usloviya na trud. Bezopasnost i zdrave pri rabota* (8), 16-38.)
25. Хансен, М. (2001). Декларация на МОТ за основните принципи и права в областта на труда и механизъм за нейното прилагане, 18 юни 1998г. *Безопасност и здраве при работа* (2), 45-51.
26. (Hansen, M. (2001). Deklaratsiya na MOT za osnovnite printsipi i prava v oblastta na truda i mehanizam za neynoto prilagane, 18yuni 1998g. *Bezopasnost i zdrave pri rabota* (2), 45-51.)

За контакти: доц. д-р Андрияна Андреева
Икономически университет - Варна
a.andreeva@ue-varna.bg
доц. д-р Галина Йолова
Икономически университет - Варна
ina_yolova@ue-varna.bg